

geresa', i el tipus oc. *lèuge*, fr. *liège* 'suro' (de fet pensam que hi ha avarques, esclòps i sabatilles de suro); l'adjectiu *lleuger* revesteix la forma *laužé* en un ample domini (Barceloneta, Niça, Ais, Alès, Wrau, Aude, Arieja, Tarn-e-G., Roergue, Agén, Banheres de Bigorra etc.), veg. FEW v, 297a41-51, 291a; cf. encara la substantivació francesa *les légers*, «*menus ouvrages*», *léger* «*tissu peu épais*», la frase francesa *aller d'un pied léger* «*partir vivement*» (287b18, 36); i pensam també que hi hagué molta importació de sabata fina des de les fàbriques de Narbona-Carcassona etc.

Llaumada, V. llobada (LLOP) i LLAU

LLAUNA, abans làmina o planxeta de qualsevol metall, avui només la planxa de ferro estanyat, probablement del ll. LAMĪNA, canviat en *LABĪNA per dissimilació entre les dues nasals; si bé és possible que amb aquest mot llatí vingués a refondre-s'hi alguna contribució d'un mot semblant, pre-romà, de significat anàleg. □ 1.ª doc.: segle XIII.

«Quintal de lautó o de matayl: 4 drs.; quintal d'estayn o de coure 4 drs.; 1 q. de ferre obrat, 4 drs.; quintal de *launes* de cuyraces, 4 drs.; quintal de cànem ---» en la Lleuda de Cotlliure, a. 1249, aplicada a Tortosa (ms. fi S. XIII), Alart, RLR iv, 250, explicat en nota «*lames de plaques de cuirasses*»; l'InvLC en docs. ross. de 1363, 1369, 1376, 1390, 1411 i 1412, que donen a entendre si fa no fa el mateix; «a 'N Pasqual de Peralta, fuster de la ciutat de Barchinona, per fusta e per *launas* de golffs e --- un forrellat», doc. de Bna. de 1373 (*Homen. a Rubió i Lluch* II, 516); «un guant de *launa*», doc. de Cervera, del mateix any (BABL vi, 205; o sigui fet de làmines de metall, certament més dur que la *launa* moderna, per defensar de fortes ferides); «hom --- que haja béns valents de 25 mlíia sol., haja a tenir un arnès: ço és bacineta --- e cuxeres de ferre, bragues de mayla, çabates de *launa*, un glavi, una atxa e daga e espuntó», ordinació reial vi, sense data, però continuació de la VIII que és de c. 1380 (*CoDoACA* vi, 73).

Parlant de làmines acoblades: «que tot mandrater qui obrara en la dita ciutat, hage --- fer la obra que ferà, bona e leyal, axí que cascun mandret e esquerra que farà ab *launa* menuda, sia tengut aquell clavar ab tres tates cascuna *launa*; e aquelles que farà ab *launa* ample, ab 6 tates cascuna *launa*, axí com se solien fer los bons en temps passat», Ordinacions de l'Ofici de mandreters de l'Arx. Munic. de Bna. de 1419: la *launa menuda* havia de ser, doncs, malla de metall per a armadura o més aviat conjunt de xapetes; i la *launa ample* degué ser el que ara en diuen 'xapa': «al retau de argent, sobre l'altar mayor, fonc trobat qu' està en tres peces, una en mig, y les altres dessà y dellà: la pessa de mig és una rexa de fusta, cuberta de *launes* de argent ---», doc. de la SdUrg., a. 1573 (*Homen. a Rubió i Lluch* II, 471).

Testimonis literaris: «Tormens, càrrec, uncles de ferre, flames cruxens, e *launes* cremans, e motes penes, e derrerana mort: als crestiàs és joc», *VidesR* 60

(traduint *lamina*, f° 47v1, n. 45); «leis fetes per --- Solon, foren escrites en post de fust, e algunes despus ne foren escrites en *launes* de ferre, axí com encara apar en Roma», Eiximenis (*Regiment*, NCl., 77.17); «per graons de marbre blanc, / nos en pujam a la sala / --- / obra de encantament / és, segons la meu creença: / vestit de *launes* d'argent / és lo mur, de gran valença, / ---», Turmeda (*Div. Mallorca*, NCl., 110); «una *launa* d'argent», *Recull d'Eximplis* (Caretà); «ell féu haver *launes* de ferre, e quan eren ardens del foc --- ab aquelles *launes* ardents cremaven axí ---xii, chiii», StVicentF (*Serm.* II, 176.5); «Curial, après de molts colps donats e reebuts, s'acostà tant a Parrot, e pres-lo ab la mà esquerra, baix, per les *launes* de les plates ---», *Curial* (NCl. I, 71); «*launa* de ferro: lamina», «*fulla* o *launa* de cuyraces: lamina», Busa-N. 1507 (d-III-4, c-VIII-3).

Finalment, és freqüent que el trobem amb diverses aplicacions especials de l'antic sentit bàsic, ben fàcils d'entendre: en les façanes dels carrers «*planchas de hierro vulgarmente dichas launes ab canals*, a. 1721 (CaCandi, *GGCat.*, vol. *Ciutat de Bna.*, 768); «*rebanada, tajada*» (d'un menjar guisat), que el DAG. data del segle xv, sens dubte traient-lo de l'*Art de Coc*, compost per Mestre Robert: «*tudó* és talla axí pròpiament com si fos un capó: --- fer un tall de lonc per los pits, e de allí trauràs *launes* amples ---» (CaCandi, *Misc. Hi. Cat.* I, 114).

Com és sabut, modernament el mot ha quedat designant el producte concret que és la làmina prima de ferro estanyat: ja deu ser el que volen dir el DTo. (1670), «*llauna de plom*: plumbi lamina, charta plumbea» i Belv i Lab.: «*planxa de ferro prima de color de plata*»; acc. que avui s'ha estès, amb focus en el cat. central, per tot el Princ., fins als alts Pirineus pallaresos («lo bugader és una aïna de *láuna*», l'atuell de munyir «és una *láuna*», Vall de Cardós, 1934, Vall de Barravés, BDC vi, 28) i fins a Eiv. («ll.: hojalata», PzCabr.).

Des del català va propagar-se, manllevat, al sard campidanès *laúna* o *lyaúna* «*hoja de lata*» (MLWagner, RFE ix, 258; BDC xix, 264).¹ També degué ser usat en castellà, ocasionalment, com a manlleu de la nostra llengua: el DAut. el cita en Esquilache (1651).² I l'emprà Cristòfor Colom (qui sap si catalanisme familiar, en aquesta família de jueus catalans emigrada a Gènova), en la seva històrica carta 1.ª, de 1492, i amb el plural català, donant compte del que fan els indis d'Haití: «--- se arman y cobigan con *launes* d'arambre ---», o sigui d'aram o coure (ed. facsimil de Carlos Sanz, p. 3, lín. 3).

Hi ha una etimologia bastant òbvia i ja indicada per M-Lübke (*Das Kat.*, 55; REW^s, 4869) i d'altres (Moll; Cor., BDC xxiv, 80; *TopHesp.* II, 220-1): que vingui del ll. LAMĪNA dissimilat en *LABĪNA.² En tot cas és ben evident que el mot llatí va ser heretat, en forma popular, per llenguatges estretament afins al català, i amb un valor ben igual al del nostre *llauna* antic: així *lampna* en aragonès antic, en diversos inventaris: «§ 9 una ballesta ---, 10 unas mangas de *lampna* de